

Tanja Brešan Ančić
Split

ANITA RUNJIĆ-STOILOVA:
ANTE TRUMBIĆ, ČOVJEK GVOZDENE RIJEČI

Filozofski fakultet u Splitu – Muzej grada Splita, Split, 2021.

Monografija Anite Runjić-Stoilove, redovite profesorice na Odsjeku za hrvatski jezik i književnost, izašla je 2021. godine u suizdanju Filozofskoga fakulteta u Splitu i Muzeja grada Splita kao rezultat višegodišnjega autoričina proučavanja retoričkih tema. Riječ je o autorici koja se i u nastavnome zvanju bavi retoričkim kolegijima te godinama sudjeluje na međunarodnim retoričkim konferencijama i u radu govorničkih škola. Sve je to čini besprijekornim autoritetom u području retorike, a čitatelja obogaćuje djelom kojim se odaje počast poznatomu splitskom političaru Anti Trumbiću te se njegova ostavština valorizira i u svjetlu njegova bogatog retoričkog opusa.

Autorica već u predgovoru navodi kako je Ante Trumbić, nedvojbeno značajna splitska politička figura, široko poznat po svojim političkim stavovima, no ipak nedovoljno istražen kao retor. Upravo s toga stajališta, a ponukana velikom izložbom u Muzeju grada Splita posvećenoj tomu splitskom velikanu, pristupa Anti Trumbiću u ovoj monografiji.

Monografija obasize 394 stranice te se sastoji od uvodnih poglavlja u kojima autorica detaljno analizira život i političko djelovanje Ante Trumbića kao i osnovne značajke odnosa retorike i politike, zatim poglavlja u kojemu je transkribiran 21 govor Ante Trumbića na određenim društvenim i političkim događajima te na kraju iscrpne retoričke analize njegovih govora.

Autorica knjigu započinje uvodom u kojemu navodi metodološke postavke kojima se vodila u izradi svojega istraživanja. Iako se politički diskurs može analizirati različitim metodama, autorica navodi kako svoj fokus istraživanja stavlja na klasič-

nu retoričku analizu, premda će u nekim dijelovima nju oplemeniti lingvističkom i kritičkom diskursnom analizom. Klasičnom se retoričkom analizom služi u prvome dijelu, a u drugome identificira i one jezične alate koji se mogu smatrati specifičnostima Trumbićeva govorničkoga stila. Nadalje, autorica koristeći se kvalitativnom i deskriptivnom metodom sadržaja, Trumbićeve govore većinom karakterizira kao deliberativne ili epideiktičke koji strukturom slijede Aristotelovu retoričku shemu.

U poglavlju o Trumbićevu životu i političkome djelovanju autorica ga predstavlja u okviru najvažnijih događaja iz povijesti splitskoga, ali i dalmatinskoga političkog života, prikazavši ga kao pravaša te izdvojivši njegovu emigrantsku fazu kao jednu od najznačajnijih u njegovu životu. Iako duboko involviran u dalmatinski politički život, vlastite su ga ambicije, ali i poticaj javnosti dovele do dužnosti ministra vanjskih poslova te člana Ustavotvorne skupštine u Beogradu. Iako je pred kraj života doživio slom ideala kao i razočaranje u političku stvarnost Jugoslavije, ostao je miljenikom dalmatinske javnosti, koja ga je ispratila na posljednji put beskrajnog kolonom koja se kretala više od pet sati.

U poglavlju posvećenu jeziku i politici autorica definira ta dva pojma uvažavajući različite suvremene pristupe navevši kako među definicijama postoje velike razlike koje onemogućuju jedinstven pristup tako kompleksnim pojmovima. Ipak, nužno je te pojmove povezati, što autorica i čini u svojoj lingvističkoj analizi političkoga diskursa. U nastavku poglavlja autorica kritički pristupa i terminu *diskurs* te vrlo detaljno o njemu raspravlja postavljajući ga interdisciplinarno, na razmeđu lingvistike, sociologije, filozofije, ali i drugih disciplina. Unutar rasprave o diskursu izdvaja upravo politički diskurs kao njegovu potkategoriju dajući mu u suvremenome društvu najveće mjesto u retoričkoj domeni. U sljedećemu poglavlju autorica raspravlja o odnosu retorike i politike, pristupajući im kroz povijesnu prizmu, pristupima Aristotela i Platona pa sve do suvremenih autora izdvojivši odnos *etos*a, *patos*a i *logos*a (karakter govornika, raspoloženje u koje se dovodi govornik te sam govor) kao dominantni faktor u retoričkoj argumentaciji.

U poglavlju u kojemu se donose izabrani govori autorica navodi kako ih je prenijela u izvornome obliku, bez ikakvih pravopisnih ili jezičnih intervencija s dodatkom kratkoga društvenog konteksta u kojemu je govor održan, što je važno za kritičku analizu diskursa. Nakon transkribiranih Trumbićevih govora autorica pristupa iscrpnoj skupnoj analizi njegovih govora koji se dijele prema klasičnome teorijskom okviru na deliberativne, sudske i epideiktičke. Autorica zaključuje kako govori iznimno poštuju strukturu, tj. kompoziciju govora, što je odlika koja se u današnjih političara vrlo rijetko susreće. Također navodi kako Trubić, a zahvaljujući dijelom i svojem obrazovanju u Austriji, u svojim govorima vrlo dosljedno slijedi strukturu i elemente retoričke sheme te u govorima jasno diferencira uvodni dio izražen pozdravljanjem, predstavljanjem i oslovljavanjem, zatim predgovor kojim

se stvara naklonost prema govorniku i zanimanje za temu, glavni dio u vidu priče, razdiobe, argumentacije, sve do zaključka u kojemu sažima sve navedeno, obraća se slušateljima efektnim završetkom te ih pozdravlja. U prikazu strukture Trumbićevih govora autorica donosi i vlastite komentare kojima objašnjava svaki dio analizirana govora. Pri analizi početaka i završetaka govora zaključuje kako se veličina Trumbićeva govorničkoga umijeća uočava upravo pri vrlo vještome uvođenju u raspravu primjerima oslovljavanja, kao i izražavanjem naklonosti prema govornicima. Osim što detaljno analizira uvodne dijelove govora koje smatra iznimno važnima upravo zbog njihove fatičke uloge, autorica veliku pozornost poklanja i analizi epiloga, odnosno kraja govora zaključivši da »koliko uspješno završimo govor, toliko dugo će nas publika pamtititi«. Ističe kako je Trumbić »virtuoz u završavanju svojih govora« uvijek fokus stavljajući na efektan završetak.

Najviše je pozornosti u retoričkoj analizi posvećeno poglavlju o argumentaciji, »verbalnoj, društvenoj i racionalnoj aktivnosti iznošenja razloga za prihvatanje neke tvrdnje« (str. 241). Smatrajući kako se argumentacija najbolje može sagledati uzimajući u obzir već spomenute načine uvjeravanja *etos*, *patos* i *logos*, zaključuje da su upravo oni najpodesniji za detaljnu analizu Trumbićevih govorničkih strategija. Nastavak poglavlja autorica posvećuje analizi govora u odnosu prema navedenim trima kategorijama iscrpno navodeći primjere u kojima se Trumbićeva retorika oslanja upravo na izgradnju *etosa*, odnosno kredibilitet samoga govornika, u kojem se nerijetko uočava i ljutnja i razočaranost govornika, zatim *logosa*, »uvjeravanja zdravim razumom« kako navode Covino i Joliffe (1995: 17), koje se u Trumbića, kako autorica vješto zaključuje, očituje u korištenju raznih »očitosti«, iznošenju činjenica, brojčanih podataka, definicija i drugoga. Upravo je *logosu* posvećeno i najviše stranica u ovoj monografiji te je očito da autorica upravo *logos* smatra forteom Trumbićeve argumentacije. U ovome poglavlju iznosi velik broj primjera kojima potvrđuje svoje tvrdnje, jasno diferencirajući kojim se modelima koristi pri analizi. Tako, primjerice, Trumbićeva argumentiranja o prirodi vezuje za različite vrste *toposa*, a u nastavku »očitosti« također promatra i s logičkoga stajališta te zaključuje kako argumentaciju provodi i postupcima dedukcije, indukcije, analogije, kauzalnosti i semiotičnosti. Najjačom među njima smatra dedukciju, odnosno logički, samorazumljiv izvod kojim se iz dvaju sudova izvodi treći (str. 260).

Osim tih logičkih postupaka, autorica velik dio poglavlja posvećuje i logičkim figurama i retoričkim postupcima koje bilježi u Trumbićevim govorima među kojima možemo izdvojiti: razdiobu, za koju autorica smatra da ih ima iznimno mnogo, zatim razabiranje, figuru korekcije, kolebanje i druge. Na kraju se poglavlja autorica posvećuje *patosu*, uvjeravanju temeljenome na emocijama slušatelja koji proizlazi iz osjećaja identiteta publike, interesa i osjećaja publike (str. 293) te zaključuje kako razni retorički alati koji primarno služe uspostavljanju *logosa*, u Trumbića služe i za

uspostavljanje *patosa* te navodi neke poput učvršćivanja indukcije, iskorištavanja tuđega elementa ili, primjerice, smicalice omisije.

Osim navedenih retoričkih figura i postupaka argumentacije, autorica zaključuje da su Trumbićevi govori iznimno figurativni, i što je važnije, ne zaključuje to samo za epideiktičke govore u kojih se nešto jača figurativnost i očekuje već to smatra i obilježjem njegovog kompletnog govorničkog opusa. U tome se poglavljju autorica okreće i stilskim figurama koje Trumbić obilno koristi u svojim govorima. Stilske figure minuciozno nabraja, definira svaku zasebno te ih oprimjeruje izvadcima iz Trumbićeva govora. Postupak je to kojim autorica ovu monografiju približava široj javnosti jer su njezine definicije, ali i definicije iz suvremene literature tu kako bi olakšale javnosti temu koja je podobnija znanstvenim krugovima. Autorica upravo tako približava temu široj javnosti i otvara Trumbićevo retoričko djelo široj čitalačkoj publici.

Korpusna je lingvistička analiza podatkovnoga karaktera te pridonosi retoričkoj analizi potkrepljujući određene dijelove argumentacije i jezično. Naime, analiza učestalosti pojedinih vrsta riječi koju je autorica provela, signalizira kojim se lingvističkim postupcima Trumbić koristio u gradnji rečenice, a posljedično i stila.

Analiza je Trumbićevih govora autorice Anite Runjić-Stoilove zapravo nadišla svoje začetničke okvire. Analiza govora jednoga velikana može se zasigurno smatrati studijom, višespektnim pregledom političkoga diskursa te poslužiti kao etalon za daljnja retorička istraživanja. U znanstvenoj su zajednici dalmatinski orijentirana istraživanja iznimno rijetka, stoga ova monografija nužno popunjava prazno mjesto u retoričkoj literaturi. Trumbić je u ovoj monografiji prikazan kao vrstan retor i političar, no kroz retke se može iščitati i kakav je bio čovjek. Period prijelaza iz 19. stoljeća u 20. stoljeće vapi za detaljnim i sustavnim istraživanjima na svim lingvističkim poljima, stoga se ova monografija nameće kao polazišno mjesto i poticaj i drugima da se uhvate u koštac sa starinom i sačuvaju je za daljnje generacije.